

11.2.2022

ANALYYSI PIRKANMAAN SAI- RAANHOITOPIIRIN SIIRTYVÄSTÄ SOPIMUSKANNASTA

[TIEDOSTON ALAOTSIKKO]

Sisällys

1	Taustaa	2
1.1	Analyysin ala, toteutus ja tavoitteet	2
1.2	Yleiskuva Pirkanmaan sairaanhoitopiirin sopimuskannasta	2
1.3	Pirkanmaan sairaanhoitopiirin konsernirakenteen merkitys sopimusten siirrolle	3
2	Yleisiä havaintoja sopimuksista	3
2.1	Sopimusten siirrettävyys	3
2.2	Sopimusten yleinen sisältö ja erityistilanteet	4
3	Sopimuksista tehdyt keskeiset havainnot sopimustyypeittäin	4
3.1	Hanke- ja projektisopimukset	4
3.1.1	Taustaa	4
3.1.2	Yleisiä huomioita hanke- ja projektisopimuksista	5
3.1.3	Rakentamiseen liittyvät sopimukset	5
3.2	ICT-sopimukset	6
3.2.1	Yleiskuva	6
3.2.2	ICT-kokonaisuuden ulkoistus	7
3.2.3	Keskeisiä huomioita sopimuskannasta	7
3.2.4	UNA-kokonaisuus	7
3.2.5	Tietosuoja ICT-sopimuksissa	7
3.3	Palvelusopimukset	7
3.3.1	Terveydenhuollon palveluhankinnat	7
3.3.2	Muut palvelusopimukset	8
3.4	Tietosuoja- ja salassapitosopimukset	8
3.4.1	Tausta	8
3.4.2	Yleinen tietosuojasopimus	9
3.4.3	Salassapito- ja turvallisuussopimus	9
3.4.4	Havaintoja Viksuun tallennetuista sopimuksista	9
3.4.5	Yhteenveto	9
3.5	Yhteistyösopimukset	10
3.5.1	Taustaa	10
3.5.2	Sopimusten sisältö ja erityistilanteet	10
3.5.3	Tietosuoja ja salassapito	10
3.6	Tutkimussopimukset	11
3.6.1	Taustaa	11
3.6.2	Tutkimussopimusten sisältö ja käytetyt ehdot	12
3.6.3	Havaintoja	12
4	Yhteenveto Pirkanmaan sairaanhoitopiirin sopimuskannasta	13

Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä siirtyvät sopimukset

1 Taustaa

1.1 Analyysin ala, toteutus ja tavoitteet

Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin sopimuksia ei siirretty Cloudia-järjestelmään, vaan ne analysoitiin kunnista poiketen PSHP:n omassa Viksu-asiahallintajärjestelmässä. Analyysi toteutettiin pääasiassa Viksusta löytyvien tietojen perusteella sen sisältöisenä kuin tiedot olivat järjestelmässä tammikuun 2022 lopussa. Osittain tietoja täydennettiin haastatteleamalla sopimusten kanssa työskentelevää henkilöstöä mutta Viksusta puuttuvia sopimuksia ei huomioitu osana analyysiä.

Analyysin tarkoituksena oli kartoittaa PSHP:n sopimukseen liittyviä käytäntöjä, sopimusten sisältöjä ja näihin mahdollisesti liittyviä oikeudellisia tai taloudellisia riskejä erityisesti sopimukset vastaanottavan Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta. Huomiota kiinnitettiin erityisesti sopimukseen liittyviin seikkoihin, jotka edellyttävät erityisiä toimia sopimusten siirron toteutuksen osalta kuten sopimuksen siirtoa rajoittavat ehtoihin tai muuttuneen lainsäädännön kanssa ristiriitaisiin ehtoihin. Toissijaisesti kartoitettiin yleisesti huomioitavia sopimukseen liittyviä riskejä ja koottiin hyviksi todettuja käytäntöjä pohjaksi Pirkanmaan hyvinvointialueen sopimuskäytännöille.

1.2 Yleiskuva Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin sopimuskannasta

Analyysin tekoaikana Viksu-järjestelmässä oli yhteensä hieman alle 4000 sopimusta. Joukossa on mukana myös melko paljon vanhentuneita sopimuksia. Aktiivisten sopimusten määrä on Viksussa siis verrattain pieni huomioiden muiden saman kokoluokan hyvinvointialueluiden arvioihin omien sairaanhoitopiiriensä sopimuksista. Nämä arviot ovat olleet noin 10 000 sopimusta. PSHP:n osalta tähän näyttäisi olevan kaksi keskeistä syytä. PSHP:n toiminnassa konserniin kuuluvilla yhtiöillä on korostunut rooli ja tämä heijastuu myös sopimukseen kappaleessa 1.3 tarkemmin kuvatulla tavalla. Lisäksi Viksusta puuttuu huomattava määrä tutkimustoimintaan liittyviä vanhempia sopimuksia.

Konserniyhtiöiden roolista johtuen sopimusanalyysissä jäi moni sairaanhoitopiiriin toiminnan kannalta keskeinen alue pinnallisen käsittelyn tasolle. Näistä mainittakoon keskeisempänä ICT-palvelut, joista analysoitiin lähinnä Istekki Oy:n yleinen sopimus ja eräitten merkitykseltään vähäisten järjestelmien sopimukset.

Sisällöltään PSHP:n sopimukset olivat analyysin perusteella pääosin asianmukaisia ja vastasivat PSHP:n sopimuskäytäntöjä. Vaikka PSHP:lla ei ole käytössään kuin rajallinen määrä vakioituja sopimus pohjia, oli sopimuksista havaittavissa käytännön kautta syntyneitä toimialuekohtaisia käytäntöjä. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että hankintasopimukset olivat sisällöltään pisimmälle vakiomuotoisia, kun taas tutkimustoimintaan liittyvissä sopimuksissa oli eniten nähtävissä tapauskohtaista variaointia.

Selvityksen perusteella PSHP:ssa sopimukset on tehty asianmukaisesti kirjallisina ja sopimushallinnasta on organisaatioissa olemassa yleinen ohjeistus. Sisällöltään sopimukset ovat pääasiassa kattavia ja sisältävät ehdot myös poikkeustilanteita silmällä pitäen. Yleisenä havaintona voidaan kuitenkin sanoa, että sopimusten sisällöllinen laatu on parempi, mitä tuoreemmista sopimuksista on kyse. Erityisesti tämä koskee henkilötietojen käsittelyä koskevia ehtoja, jotka ovat PSHP:n toimiala huomioiden keskeisen tärkeitä.

Analyysissa havaitut keskeisimmät puutteet liittyvät sopimusten hallintaan. Jossain määrin sopimuksista puuttuu liitteitä ja haastatteluiden perusteella on syytä olettaa, että joukossa on myös sopimuksia, joihin on tehty muutoksia, joista ei ole kattavaa dokumentaatiota. Lisäksi Viksu-järjestelmän kautta osoittautui hyvin haastavaksi selvittää, mitkä sopimukset todella ovat voimassa. Joukossa on esimerkiksi sopimuksia, jotka on irtisanottu tai muutoin päättyneet, mutta tämä tieto ei ole tallentunut järjestelmään. Lisäksi sopimuksia

täydentäviä Viksu-järjestelmän metatietoja ei ole ainakaan kaikilta osin pidetty ajan tasalla. Sopimuskumppaneiden yhteystiedot ja muut tämän tyyppiset perustiedot on tallennettu sopimuksen tekohetken mukaan, eikä niitä ilmeisesti ole päivitetty, ellei sopimusta muutoin ole ollut tarvetta päivittää.

1.3 Pirkanmaan sairaanhoitopiirin konsernirakenteen merkitys sopimusten siirrolle

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri on siirtänyt merkittävän osan toiminnastaan konserniin lukeutuville yhtiöille. Tästä konsernirakenteesta johtuen merkittävä osa PSHP:n toimintaan liittyvistä hankintasopimuksista on näiden yhtiöiden nimissä. Näistä tämän analyysin näkökulmasta merkittävimpiä kokonaisuuksia ovat ICT-sopimukset, jotka ovat pääasiassa Istekki Oy:llä ja laboratoriopalveluita koskevat sopimukset, jotka ovat Fimlab Oy:llä. Tavara- ja tarvikehankintoihin liittyvät sopimukset ovat pääasiassa Tuomi Logistiikka Oy:n sopimuksia. Näiden lisäksi PSHP:n konserniin lukeutuu kaksi yhtiötä, joille on siirretty omat erityissairaanhoidon palvelukokonaisuutensa Coxa Oy ja ja TAYS Sydänkeskus Oy. Nämä yhtiöt vastaavat itsenäisesti omasta sopimushallinnastaan. PSHP:n konserniyhtiöiden sopimukset eivät siirry hyvinvointialueelle, mistä syystä ne eivät ole osana tätä analyysiä muuta kuin siltä osin, kun ne on solmittu PSHP:n tai Pirkanmaan kuntien kanssa.

2 Yleisiä havaintoja sopimuksista

2.1 Sopimusten siirrettävyys

Hyvinvointialueiden perustamista koskevassa voimaannpanolaissa ei ole yksityiskohtaisesti otettu kantaa sopimusten siirron velvoiteoikeudelliseen puoleen. On jossain määrin tulkinnanvaraista, millainen painoarvo ja sitovuus tulisi antaa sopimuksen ehdoille, joissa on etukäteen rajattu sopimusten siirrettävyyttä tai asetettu sille menettelyllisiä ehtoja. Sairaanhoitopiirin sopimusten siirtyessä yleisseuraantona hyvinvointialueelle ja vastaavasti sairaanhoitopiirin purkautuessa oikeushenkilönä on tilanne näiden ehtojen tulkinnassa yksinkertaisempi kuin kuntien sopimusten osalta. Tässä analyysissä on lähdetty siitä tulkinnasta, että yleinen sopimuksen siirtoa rajoittava ehto, joka kieltää sopimuksen siirtämisen ilman sopimuskumppanin hyväksyntää, ei estä sopimuksen siirtoa sairaanhoitopiiriltä hyvinvointialueelle. Sen sijaan menettelylliset ehdot, jotka asettavat velvoitteen informoida sopimuskumppania organisaatiomuutoksista sekä ehdot, jotka antavat sopimuskumppanille oikeuden irtisanoa sopimus organisaatiomuutoksen perusteella oletettavasti sitovat myös tällaisessa suoraan lakiin perustuvassa organisaatiomuutoksessa.

Arvioitaessa sopimusten siirrettävyyttä Pirkanmaan hyvinvointialueelle kiinnitettiin huomiota erityisesti ehtoihin, joissa olisi joko nimenomaisesti etukäteen hyväksytty sopimuksen siirto tai vaihtoehtoisesti kielletty se tai asetettu siirrolle joitain erityisiä ehtoja.

Aikaisemman maakuntavalmistelun aikana Pirkanmaan kunnille ja sairaanhoitopiirille annettiin käytettäväksi malliehdot, joilla varautua sote-uudistuksen kautta tapahtuvaan organisaatiomuutokseen. PSHP:n sopimusten osalta havaintona oli, että näitä ehtoja oli käytetty lähinnä hankintasopimuksissa. Erityisesti Tuomi logistiikan kautta vuoden 2018 jälkeen tehdyissä sopimuksissa nämä ehdot olivat pääasiassa mukana.

Tätä vanhemmissa sopimuksissa ei ollut siirtoa koskevia lausekkeita joko lainkaan tai vaihtoehtoisesti sopimuksessa saattoi olla yleinen siirron ilman toisen osapuolen suostumusta kieltävä lauseke. Sopimuksen siirtoa rajoittavat ehdot olivat yleisimpiä tutkimussopimuksissa, joissa sopimuksen toteuttaminen on korostuneesti sidottu siitä vastaaviin henkilöihin. Sopimuskumppanin muutoksista on sovittu poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti Euroopan Unionin rahoittamissa tutkimushankkeissa, joissa on etukäteen määritelty menettelyt määräaikoinaan, mikäli sopimusten osapuolten kesken tapahtuu sopimusaikana organisaatiomuutoksia. EU-rahoitus sopimuksissa on lisäksi huomattava, että ne sisältävät mahdollisuuden periä takaisin myönnettyä rahoitusta sopimusrikkomustilanteissa.

2.2 Sopimusten yleinen sisältö ja erityistilanteet

Analyysissä ei havaittu merkittäviä puutteita sopimusten sisällöissä. Sopimusten ehdot, kohde ja pääasiallinen sisältö ja tavoite on melkein kaikissa sopimuksissa selvästi kuvattu. Erityistilanteiden osalta lähes kaikissa sopimuksissa on yleisimmät erityistilanteet huomioitu. Näitä ovat muun muassa force majeure -tilanteet, sopimusrikkomukset ja sopimuskumppanin vaihtuminen. Hankintasopimuksissa nämä ehdot ovat pääasiassa osana yleisiä JYSE-vakioehtoja, jotka kattavat erityistilanteet varsin kattavasti. Muissa kuin hankintasopimuksissa poikkeustilanteet on huomioitu suppeammin. Harvinaisemmat erityistilanteet kuten esimerkiksi sopimuskumppanin lainvastaisen toiminnan vaikutus sopimukseen on suurimassa osassa sopimuksista huomioimatta.

Analyysissä ei havaittu yhtään sopimusta, jossa olisi selkeällä tavalla kohtuuttomia tai ilmeisellä tavalla yleisestä kauppatastavasta tai alan käytännöistä poikkeavia. Sanktioluontoiset ehdot kuten sopimussakot ovat sopimuksissa hyvin harvinaisia kumpaankin suuntaan käytettynä. Sopimuksissa olleet sanktioluontoiset ehdot liittyivät poikkeuksetta joko tietosuoja koskeviin laiminlyönteihin tai rahoitussopimusten ehtojen laiminlyönteihin.

Analyysissä havaittiin kuitenkin muutama yksittäinen sopimus, joissa sovellettavaksi laiksi ja oikeudenkäyntipaikaksi oli valittu sairaanhoitopiiriin kannalta epäedullinen foorumi. Näistä suurin osa liittyi lääkeyhtiöiden kanssa tehtävään yhteistyöhön, jossa sovellettava lainsäädäntö oli Sveitsin laki. Selvästi yleisin riidanratkaisun foorumi oli toimivaltainen käräjäoikeus tai vaihtoehtoisesti riidanratkaisusta ei oltu sovittu. Joukossa on kuitenkin myös yksittäisiä sopimuksia, joissa on välityslausekkeet. Sopimusten sisältö huomioiden näitä välityslausekkeitä voidaan pääsääntöisesti sairaanhoitopiiriin kannalta epäedullisina verrattuna asian käsittelyyn yleisissä tuomioistuimissa.

Keskeisin havaittu sisällöllinen puute sopimuksissa liittyy vanhojen ennen tietosuoja-asetuksen voimaantuloa solmittuihin sopimuksiin, joihin liittyy henkilötietojen siirtämistä henkilötietojen käsittelijöille. Tietosuoja-asetusta edeltävät sopimuskäytännöt henkilötietojen käsittelyn osalta ovat selvästi puutteellisia nykyisen lainsäädännön valossa. Vanhoihin sopimuksiin on jälkikäteen pyritty liittämään PSHP:n vakiomuotoisia tietosuojaehtoja, jotka korjaavat nämä puutteet, mutta erityisesti tutkimussopimusten joukossa on huomattava määrä tällaisia vanhoja sopimuksia, jotka lain vaatimat ehdot henkilötietojen käsittelijän valvomiseksi puuttavat.

3 Sopimuksista tehdyt keskeiset havainnot sopimustyypeittäin

Tarkempi sopimusanalyysi toteutettiin käyttäen hyväksi Viksu-järjestelmän sopimustyyppittelyä. Sopimuskanta käytiin läpi sopimustyyppi kerrallaan ja jokaisesta sopimustyyppistä laadittiin erillinen osaraportti. Poikkeuksena tähän oli palvelusopimukset, jotka pilkottiin sopimusten suuren määrän takia tarkoituksenmukaisempiin osakokonaisuuksiin. Tässä yhteenvedossa sopimustyyppinä on yhdistelty ja karsittu niiden sopimustyyppien osalta, joissa sopimuksia oli vähän ja joihin ei liittynyt merkittäviä huomioitavia seikkoja.

3.1 Hanke- ja projektisopimukset

3.1.1 Taustaa

Hanke- ja projektisopimukset ovat usein rakennusurakoita tai konsulttitoimintaa koskevia sopimuksia. PSHP:lla on sairaala-alueen voimakkaan kehittämisen johdosta huomattava määrä tuoreita ja arvoltaan merkittäviä rakentamiseen liittyviä sopimuksia. Osa näistä sopimuksista on tallennettu Viksussa palvelusopimuksiksi ja osa hanke- ja projektisopimuksiksi. Tässä analyysissä kaikki rakentamiseen liittyvät sopimukset on kuitenkin koottu tähän hanke- ja projektisopimusten kokonaisuuteen. Myös joitakin yksittäisiä tavara- ja laitehankintasopimuksia on tallennettuna Viksuun hanke- ja projektisopimusten joukkoon.

3.1.2 Yleisiä huomioita hanke- ja projektisopimuksista

Useassa hanke- ja projektisopimuksessa on sovittu joko Rakennusurakan yleisten sopimusehtojen YSE 1998 tai Konsulttitoiminnan yleisten sopimusehtojen KSE 1995 soveltamisesta. Sopimuksissa on myös tavallista, että on sovittu vastuuvakuutuksista sekä takuuajasta. Takuuajat ovat useimmiten 24 kuukautta, mutta joissakin tapauksissa on myös sovittu muutaman vuoden takuuajoista. Lisäksi erityisesti monissa rakennusurakoita koskevissa sopimuksissa on joko nimenomaisesti sovittu toimittajan tai urakoitsijan viivästymisen johdosta maksettavasta viivästymissakosta. Tällöin viivästymissakolliseksi ajankohdiksi on usein sovittu kohteen valmistuspäivä sekä erikseen määritellyt sakolliset välitavoitteet. Lisäksi sopimussakkoja on käytetty jossain määrin myös esimerkiksi sopimuksenvastaisen aliurakoitsijan käytön tilanteissa tai vähimmäistyöehtojen noudattamatta jättämisen johdosta.

Sopimuksissa ei ole tarkkaa sopimuskautta sovittuna päivämäärien perusteella, vaan monesti sopimuksen on sovittu olevan voimassa tietyn urakka-ajan. Jotkin sopimukset ovat määräaikaista ja saattavat sisältää pari optiovuotta. Joidenkin sopimusten on sovittu olevan voimassa ensin tietyn määräajan, jonka jälkeen ne ovat voimassa toistaiseksi. Tällaisissa sopimuksissa on monesti sovittu myös irtisanomisesta. Jotkin sellaiset sopimukset, jotka on tehty olemaan voimassa tietyn urakka-ajan, saattavat olla päättäneitä. Joidenkin sopimusten osalta voimassa on edelleen salassapitoehto tai takuuehdot. Sopimusten voimassaoloon liittyy kuitenkin jonkin verran epäselvyyttä, sillä urakoiden aikataulusta on saatettu sopia sopimuksen liitteissä, eikä näitä liitteitä välttämättä aina ole tallennettu Viksuun. Myös muutoin sopimusten liitteiden dokumentoinnissa on havaittavissa jossain määrin puutteita.

Melko harvassa sopimuksessa on erikseen sovittu purkamisesta tai erityistilanteista, mutta sopimuksissa sovelletaan monesti yleisiä sopimusehtoja, joissa näihin on jollain tasolla varauduttu. Osassa kunnossapitoon liittyvistä sopimuksista on kuitenkin varauduttu erityistilanteisiin myös itse varsinaisen sopimuksen ehdossa.

Vahingonkorvauksista on melko useassa sopimuksessa sovittu ja vahingonkorvauksille on usein sovittu euromääräinen maksimisumma. Myös välilliset vahingot lähes poikkeuksetta rajattu sopijaosapuolen vastuun ulkopuolelle.

Jotkin sopimukset sisältävät henkilötietojen käsittelyä ja joissain tällaisissa sopimuksissa on viitattu sopijaosapuolten välillä tehtyyn tai tehtävään yleiseen tietosuojasopimukseen. Salassapidosta on sopimuksissa varsin usein sovittu ja salassapitoa koskevan veloitteen on usein sovittu jäävän voimaan sopimuksen päättymisen jälkeenkin. Joissakin sopimuksissa on määritely jokin määräaika, jonka tällainen sopimuksen päättymisen jälkeen voimaan jäävä salassapitoehto on voimassa. Useimpiin sopimuksiin sovelletaan Suomen lakia ja riidanratkaisuforumiksi on melko tasapuolisesti sovittu Pirkanmaan käräjäoikeus tai välimiesmenettely. Jonkin verran löytyy myös sopimuksia, joissa riidanratkaisupaikkana on Helsingin käräjäoikeus.

3.1.3 Rakentamiseen liittyvät sopimukset

Rakentamiseen liittyvissä sopimuksissa on melko yleistä, että sopimuksissa on käytetty kattavaa mallisopimus pohjaa. Rakentamiseen liittyvät käytännöt edellyttävät sopimusten osalta PSHP:n normaalista toiminnasta selvästi poikkeavaa juridista erityisosaamista ja tästä syystä rakentamisen sopimukset on teetetty asianajotoimistoilla. Sopimukset ovatkin yleisesti hyvin ammattimaisesti laadittuja ja kattavia.

Sopimukset ovat pääsääntöisesti tehty noin kahden vuoden määräajaksi ja valtaosassa tehdyistä sopimuksista on sopimusta mahdollista jatkaa kahdella yhden vuoden pituisella optiokaudella. Sopimuksissa on laajasti viitattu Julkisten hankintojen yleisiin sopimusehtoihin palveluhankinnoissa (JYSE 2014 Palvelut) ja lisäksi on käytetty Rakennusurakan yleisiä sopimusehtoja (YSE 1998). Lisäksi joissakin suunnittelutöihin liittyvissä sopimuksissa on noudatettu Konsulttitoiminnan yleisiä sopimusehtoja (KSE 2013). Puitesopimukset ovat yleisiä ja esimerkiksi tilauksen aikataulusta ja mahdollisista välitavoitteista sovitaan tilattaessa.

Sopimuksissa on melko kattavasti sovittu irtisanomisesta, lukuun ottamatta lyhytaikaisia määräaikaista sopimuksia. Näissäkin tosin on ainakin yleisiin sopimusehtoihin viitaten sovittu erityistilanteista ja purkamisesta. Erityistilanteisiin varautuminen on sopimuksissa melko hyvällä tasolla, vaikkakin niistä sopiminen olisi joiltain osin voinut olla kattavampaa. Rakennusurakoita koskevissa sopimuksissa on sovittu viivästysakosta, mitä voidaan pitää hyvänä asiana. Eräänä mallina, on, että viivästymissakollisia ajankohtia ovat urakan valmistuspäivä ja tämän lisäksi erikseen määritellyt välitavoitteet. Lisäksi ainakin yhdessä sopimuksessa on erikseen yksilöity sopimussakkoja erilaisten urakoitsijan puolelta tapahtuvien rikkomustilanteiden varalta. Myös työmaakokousten pitämisestä on monesti sovittu puitesopimuksissakin ainakin yleisellä tasolla.

Yleisenä huomiona rakentamiseen liittyvistä sopimuksista voidaan todeta, että sopimuksissa on lähtökohteisesti kaikissa sovittu salassapidosta. Myös tietosuojasta on joissakin sopimuksissa sovittu, mutta tältä osin sopimuksissa on myös havaittavissa selviä puutteita myös tapauksissa, joissa sairaanhoitopiiri on rekisterinpitäjänä. Yleisesti muihin palvelusopimuksiin verrattuna rakentamiseen liittyvät sopimukset ovat hyvinkin kattavia niin sisällöllisesti kuin sivumäärällisestikin.

Urakkatilauksia koskien joissakin rakentamiseen liittyvissä sopimuksissa on sovittu urakoitsijan velvollisuudesta antaa YSE 1998 -ehtojen 36 §:n mukaiset vakuudet. Koska monet rakentamiseen liittyvät sopimukset ovat puitesopimuksia, on niissä sovittu, että palveluntuottajan tilaajalle antamista vakuuksista sovitaan työkohtaisesti erikseen. Riidanratkaisun osalta rakentamiseen liittyvissä sopimuksissa ei ollut havaittavissa suuria poikkeamia, vaan sopimuksissa oli pääsääntöisesti sovittu erimielisyyksien ratkaisemisesta ensiasena tilaajan kotipaikan yleisessä alioikeudessa.

Rakentamiseen liittyvien sopimusten dokumentoinnissa on havaittavissa jonkin verran puutteita. Joitakin sopimuksissa mainittuja liitteitä saattaa puuttua eikä sopimusten mahdollisista muutoksista ole selvitystä. Pahimmillaan kaikki sopimuksessa mainitut liitteet puuttuvat ja ainoastaan varsinainen sopimusasiakirja on löydettävissä. Puitesopimuksia on käytetty rakentamiseen liittyen eikä näiden perusteella tehdyistä yksittäisistä tilauksista ole dokumentoitu tietoja ainakaan siten, että nämä tiedot olisi löydettävissä helposti järjestelmästä.

3.2 ICT-sopimukset

3.2.1 Yleiskuva

PSHP:n ICT-kokonaisuus on suurelta osalta ulkoistettu PSHP:n sidosyksikköyhtiön Istecki Oy:n hoidettavaksi. Tästä syystä PSHP:lla on itsellään organisaation koko huomioiden erittäin vähän ICT-sopimuksia. PSHP:n sopimustietokannasta löytyy ainoastaan 27 voimassa olevaa ICT-sopimusta ja näistäkin merkittävä osa vaikuttaa siltä, että ne eivät ole joko lainkaan voimassa tai ainakaan ne eivät ole aktiivisia. Sopimuskannan tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että Viksussa on jonkin verran ICT-kokonaisuuteen liittyviä sopimuksia, joita ei kuitenkaan ole tallennettu ICT-sopimuksina.

ICT-kokonaisuuden kannalta merkittävimmät lisenssisopimukset ovat kaikki siirretty Isteckin hallinnoitavaksi. Listalta ei löydy sopimuksia potilastietojärjestelmistä, henkilöstö- tai taloushallinnon järjestelmistä eikä asiahallintajärjestelmistä. Myöskään tietoliikennepalveluista ei ole omia sopimuksia. Sen sijaan sopimuksissa on yksittäisiä pieniä järjestelmiä koskevia lisenssejä ja merkittävämpiä järjestelmiä koskevia täydennyksiä. Näiden osalta on kuitenkin perusteltua olettaa niiden olevan vanhentuneita.

Huomionarvoista on myös se, että PSHP:n omat ICT-sopimukset ovat suurelta osin verrattain vanhoja. Tämän taustalla on ilmeisesti sopimusten siirtyminen vaiheittain Isteckille. Kaikkien sopimusten kohteena olevien järjestelmien osalta ei myöskään saatu vahvistusta, ovatko ne edelleen käytössä PSHP:n toiminnassa.

3.2.2 ICT-kokonaisuuden ulkoistus

PSHP on solminut Istekki Oy:n kanssa ICT-palveluiden ulkoistusta koskevan sopimuksen vuonna 2017 ja tätä on täydennetty ja muutettu useaan otteeseen. Tiivistettynä Istekki tuottaa PSHP:lle ICT-alan hankinta-palveluita, hallinnoi PSHP:n lisenssejä ja tuottaa ICT-asiantuntijapalveluita. Vastaavasti Istekki vuokraa PSHP:lta tarvitsemansa toimitilat. Näistä tilavuokrista on omat erilliset sopimuksensa.

Istekki Oy:ta koskevan ulkoistuksen kokonaisuuden kannalta keskeisessä roolissa on palvelusopimuksen lisäksi Istekki Oy:ta koskeva osakassopimus PSHP:n, Kuopion kaupungin ja P-SSHP:n välillä. Analyysiä tehtäessä PSHP:lla oli käynnissä neuvottelut osakassopimuksen uudistamiseksi ja omistusosuutensa yhtiöstä kasvattamiseksi. Näitä muutoksia ei ehditty ottaa huomioon osana tätä analyysiä, mistä syystä yhtiön osakassopimusta ja omistajaohjausta ei käsitellä analyysissä tätä yksityiskohtaisemmin.

3.2.3 Keskeisiä huomioita sopimuskannasta

ICT-sopimusten joukossa oli merkillepantava määrä sopimuksia ja käyttöoikeuksia ja -lupia, jotka oli hoidettu sähköpostiviesteillä ilman kunnollista sopimusta. Näistä ei ole mitenkään ulkopuoliselle pääteltävissä, mitä ne varsinaisesti koskevat ja mikä on käyttöoikeuden laajuus ja ehdot. Puutteiden merkitystä kuitenkin vähentää osaltaan se tosiseikka, että kaikki näistä koskevat verrattain pieniä ohjelmistoja.

3.2.4 UNA-kokonaisuus

PSHP on osakkaana kansallista sote-alan integraatiota tukevassa UNA Oy:ssä. Kuten myös Istekin yhteistyö, UNA kokonaisuus muodostuu huomattavan suuresta määrästä sopimuksia, joista osa koskee yleisellä tasolla UNA:n toimintaa ja osa on projektisopimuksia.

3.2.5 Tietosuoja ICT-sopimuksissa

Vanhoissa ICT-sopimuksissa tietosuojasta on sovittu käyttäen JIT-ehtoja. Uudemmissa tietosuoja-asetuksen voimaantulon jälkeen laadituissa sopimuksissa nämä on korvattu PSHP:n yleisellä tietosuojasopimuksella tai tietosuojaliitteellä. PSHP on teettänyt tietosuojakokonaisuudesta oman selvityksensä, jonka mukaan suurimmassa osassa ICT-sopimuskokonaisuutta on vähintään toinen näistä käytössä. Poikkeuksen muodostaa lähinnä Microsoftin ja vastaavien suurten toimijoiden kanssa tehdyt sopimukset, joissa sopimukset ovat pitkälti toimittajan omia sopimus pohjia, joihin toimittaja ei ole valmis tekemään muokkauksia. Tämän tyyppisiä ICT-kokonaisuuden perusjärjestelmiä koskevat sopimukset on kuitenkin siirretty käytännössä kokonaan Istekin hallinnoitaviksi.

Istekin PSHP:n lukuun solmimissa sopimuksissa pitäisi olla PSHP:n ohjeistuksen mukaan mukana PSHP:n yleinen tietosuojasopimus. Selvityksen mukaan tämä vaikuttaisi pitävän varsin hyvin paikkansa ainakin hankintasopimusten osalta.

3.3 Palvelusopimukset

3.3.1 Terveystieteiden palveluhankinnat

Sairaanhoitopiiri on hankkinut erilaisia lääkäripalveluja ulkopuolelta puitesopimuksilla ilman sitovia ostomäärävelvoitteita. Määrällisesti huomattava osa terveydenhuollon ostopalvelusopimuksista on yksittäisen lääkärin työpanosta koskevia palveluhankintoja, mutta joukossa on myös yksittäisiä erikoisaloja koskevia täydentäviä palveluhankintoja kuten esimerkiksi radiologian erikoislääkäripalveluiden hankintaa. Tätä laajempia erikoissairaanhoidon tuotannon ulkoistamisia sopimuksissa ei ole.

Terveystieteiden hankintasopimukset ovat pääsääntöisesti voimassa määräajan ja niissä on sovittu JYSE-vakioehtojen soveltamisesta. Sopimuksissa ei yleensä ole määritelty määrä- tai vähimmäisostovelvoitteita ja monessa sopimuksessa on kartelliehto ja sen tehosteeksi sovittu sopimussakko. Sopimuskumppanien

kanssa ei ole aina tarvittaessa tehty yleistä tietosuojasopimusta eikä tietosuojaliitettä sisälly sopimukseen, vaan sopimuksessa on sen sijaan viitattu henkilötietojen käsittelyn ohjeeseen. Joissakin sopimuksissa on maininta yleisestä tietosuojasopimuksesta, mutta se saattaa puuttua sopimuksen liitteistä.

Sairaanhoitopiiri myös toimittaa palveluja muun muassa Pirkanmaan kunnille. Nämä sopimukset ovat yleisvaikutelmaltaan melko suppeita ja ne ovat usein voimassa toistaiseksi. Sopimuksista löytyy useimmiten keskeisimmät ehdot, mutta erityistilanteisiin on varauduttu heikosti ja sopijapuolten vastuista ei välttämättä ole nimenomaisesti erikseen sovittu kovinkaan kattavasti, kuten ei myöskään vastuunrajoituksista. Jotkin näistä sopimuksista ovat jo muutaman vuosikymmenen vanhoja eikä niihin tehtyjä muutoksista ole tietoa. Palveluiden toimittamista koskevissa sopimuksissa olisi voinut sopia kattavammin muun muassa erityistilanteista, sillä sopimuksissa on melko harvinaista, että edes ylivoimaiseen esteeseen olisi varauduttu. Myös näissä palvelujen toimittamista koskevissa sopimuksissa on monesti puutteita tietosuojasta sopimisessa myös niissä tilanteissa, joissa sairaanhoitopiiri on rekisterinpitäjänä.

Eräs suurempi kokonaisuus palvelusopimukissa on lääkehuoltoon liittyvät sopimukset, joita sairaanhoitopiiri on tehnyt usean eri asiakkaan kanssa. Nämä ovat pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia ja keskenään ehdoiltaan samanlaisia. Joidenkin lääkehuoltoon liittyvien sopimusten voimassaolo tosin on sidottu Tuomi Logistiikka Oy:n ja asiakkaan väliseen sopimukseen, jonka voimassaolosta ei ole tietoa.

3.3.2 Muut palvelusopimukset

Muut palvelusopimukset ovat suurelta osin erilaisia tukipalveluita koskevia palveluhankintoja. Nämä sopimukset koskevat esimerkiksi siivousta, laitehuoltoa aterioita ja kiinteistönhuoltopalveluita. Lisäksi palvelusopimukseen on tallennettu jonkin verran kuntien tai muiden julkishallinnollisten toimijoiden kanssa laadittuja sopimuksia. Nämä julkishallinnon organisaatioiden välillä tehdyt sopimukset on tässä analyysissä käsitelty kootusti kohdassa yhteistyösopimukset.

Yleistä näille tukipalveluihin liittyville palveluhankintasopimuksille on, että itse sopimukset ovat tyypillisesti hyvin suppeita ja olennaiset ehdot on määritelty kilpailutukseen liittyvissä asiakirjoissa. Analyysin osalta tästä teki haasteellista se, että usean sopimuksen yhteyteen ei oltu tallennettu näitä tarjouspyyntöjä ja tarjouksia, jotka määrittelevät sopimuksen konkreettisen sisällön. Tukipalveluiden hankintasopimuksista voidaan kuitenkin yleisesti sanoa, että ne on tehty sairaanhoitopiiriin hankintaohjeen ja sopimushallinnan ohjeen mukaisesti. Tukipalveluita koskevien sopimusten yhteydessä on lisäksi pääsääntöisesti huomioitu palveluntuottajien mahdollinen pääsy arkaluontoiseen tietoon tekemällä palveluntuottajan kanssa myös salassapito- ja turvallisuussopimus.

Tukipalveluiden lisäksi palvelusopimusten joukossa on sairaanhoitopiiriin toimintaan yleisesti kohdistuvia merkittäviäkin sopimuksia kuten vakuutusopimuksia ja pankkipalveluita koskeva sopimus. Näille tyypillistä on, että sopimusten sisältö määräytyy hyvin suurelta osin palveluntarjoajan yleisten ehtojen perusteella ja sopimuksen tapauskohtainen määrittely tarkoittaa lähinnä vakuutetun omaisuuden määrittelyä. Lisäksi on huomattava, että sairaanhoitopiiriin toimialasta johtuen vakuutusten alaa määrittelee osin pakottava lainsäädäntö.

3.4 Tietosuoja- ja salassapitosopimukset

3.4.1 Tausta

PSHP:lla on käytössään KPMG:n tuottamat vakiomuotoiset asiakirjapohjat koskien tilanteita, joissa sopimuskumppani käsittelee joko PSHP:n rekistereihin kuuluvaa dataa henkilötietojen käsittelijän roolissa tai saa haltuunsa muuta PSHP:n salassapidettävää tietoa. Henkilötietojen käsittelystä muun tyyppisissä tilanteissa ei ole olemassa vastaavia vakiomuotoisia sopimuksia, vaan näissä tilanteissa on käytetty joko sopimuskumppanin tuottamia pohjia tai laadittu tapauskohtaisia sopimuksia. Jossain määrin vakiintunut käytäntö on tuottanut tiettyihin tilanteisiin epävirallisia asiakirjapohjia kuten esimerkiksi tutkimustoiminnassa.

3.4.2 Yleinen tietosuojasopimus

Yleinen tietosuojasopimus soveltuu vain ja ainoastaan tilanteeseen, jossa PSHP on rekisterinpitäjä ja sopimuskumppani henkilötietojen käsittelijä. Erityistä yleisessä tietosuojasopimuksessa on, että se laaditaan jokaisen sopimuskumppanin kanssa osana jotain erillistä pääsopimusta mutta se kattaa tästä huolimatta kaiken osapuolten välillä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn roolien ollessa kuvatut. Sopimuksen vaikutus kattaa myös takautuvasti aikaisempiin sopimuksiin liittyvän henkilötietojen käsittelyn.

Mikäli sopimuskumppanin kanssa ei ole saatu neuvoteltua yleistä tietosuojasopimusta, on tämä voitu korvata tietosuojaliitteellä, jonka vaikutukset ulottuvat vain ja ainoastaan siihen sopimukseen, jonka liitteenä se on. Muutoin näiden asiakirjapohjien ehdot ovat lähes identtiset. PSHP:lla on lisäksi voimassa oleva vahvistettu ohjeistus siitä, kuinka näitä pohjia tulee käyttää.

Yleiseen tietosuojasopimukseen on tehty käyttöön oton jälkeen pieniä muutoksia johtuen muun muassa Euroopan unionin tuomioistuimen kannanotosta Schrems II -tuomiosta. Sisältönsä puolesta yleisen tietosuojasopimuksen voidaan sanoa olevan laaja ja kattavan hyvin ja yksityiskohtaisesti kaikki yleisimmät tietosuojaan liittyvät tilanteet.

3.4.3 Salassapito- ja turvallisuussopimus

Salassapito- ja turvallisuussopimus on vakiomuotoinen sopimus, joka sisältää veloitteen pitää salassa sopimuskumppanin haltuunsa saamat PSHP:ta koskevat salassapidettävät tiedot. Lisäksi sopimus sisältää yleisiä ehtoja siitä, kuinka tällaista tietoa saa käsitellä ja säilyttää. Salassapito- ja turvallisuussopimus on soveltamisalaltaan yleinen ja kattaa myös muut salassapidettävät tiedot kuin pääsopimuksen perusteella sopimuskumppanille siirretyt tiedot.

3.4.4 Havaintoja Viksuun tallennetuista sopimuksista

Viksussa on alle 100 yleistä tietosuojasopimusta. Tietosuojaliitteiden määrää ei ole mahdollista tarkasti selvittää. Määrä on verrattain pieni huomioiden erilaisten käsittelijäsuhteiden määrä PSHP:ssa. Tallennetuista sopimuksista voi tehdä kaksi olettaa. Todennäköisesti Viksusta puuttuu huomattavan paljon tietosuojasopimuksia tai niiden metatiedot on syötetty väärin. Erityisesti tutkimustoiminnan osalta sopimuksia vaikuttaisi puuttuvan. Toisena havaintona todettakoon, ettei vanhoihin sopimuksiin ei pääsääntöisesti ole saatu lisättyä tietosuojasopimusta jälkikäteen.

Tietosuojasopimusten sopimuskanta on hyvin yhtenäinen. Joukossa vaikuttaisi olevan ainoastaan yksittäisiä sopimuksia, joihin on tehty sisältöön vaikuttavia merkittäviä muutoksia. Näistä mainittavimmat ovat Tampereen yliopiston kanssa laadittu sopimus ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin sopimus. Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin sopimuksessa huomionarvoista on, että sopimuksen veloitteet on laajennettu koskemaan henkilötietojen käsittelyä tilanteissa, joissa PSHP on henkilötietojen käsittelijä.

3.4.5 Yhteenveto

PSHP:n käyttämät pohjat ovat hyvin kattavat ja huomioivat laajasti erilaiset henkilötietojen käsittelyyn liittyvät erityistilanteet. Pienehköjä ja lyhytkestoisia henkilötietojen käsittelytilanteita silmällä pitäen sopimus on mahdollisesti jopa turhan raskas. On kuitenkin huomioitava, että PSHP:n toimiala huomioiden henkilötietojen käsittelyssä on lähes aina kyse artikkelin 9 mukaisten erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä, mikä perustelee yksityiskohtaisen sopimisen tietosuojan osalta.

PSHP vakioidut käytännöt tietosuojan osalta rajoittuvat vain rekisterinpitäjä-käsittelijä-suhteeseen. Muilta osin käytännöt ovat huomattavasti hajanaisemmat.

3.5 Yhteistyösopimukset

3.5.1 Taustaa

Viksuun on tallennettu reilu 300 yhteistyösopimusta. Nämä sopimukset koskevat monipuolista joukkoa asioita. Yhteistyösopimukset koskevat muun muassa erilaisten koulutusten järjestämistä tai rahoitusta, kunnan ja sairaanhoitopiiriin välistä yhteistyötä sekä tutkimuksiin liittyvää yhteistyötä. Yhtenä isompana kokonaisuutena yhteistyösopimuksissa on erilaiset tekijänoikeuksiin liittyvät luovutussitoumukset, joissa on kyse tietyn teoksen taloudellisten tekijänoikeuksien luovuttamisesta sairaanhoitopiirille korvauksetta.

Yhteistyösopimuksissa on tiettyjen palveluiden tai tietyn toiminnan siirtymistä koskevia sopimuksia, jotka ovat monesti voimassa muutaman vuoden pituisen määräajan, jonka jälkeen ne jatkuvat kalenterivuoden kerrallaan, ellei niitä irtisanota. Yhteistyösopimuksissa on myös laboratoriotoimintaan liittyviä vanhahkoja sopimuksia, joiden kaikkien voimassaolosta ei ole täyttä varmuutta. Myös näiden sopimusten on sovittu olevan voimassa ensin tietyn määräajan, jonka jälkeen ne jatkuvat toistaiseksi voimassa olevina siten, että irtisanomisaika on noin yksi vuosi.

Sellaiset sopimukset, jotka olisi tehty päättymään automaattisesti tietyn määräajan jälkeen, ovat yhteistyösopimusten joukossa melko harvinaisia. Määräaikaiset sopimukset ovat yleensä muutamaksi vuodeksi tehtyjä, eikä niissä ole sovittu irtisanomisesta. Joissakin sopimuksissa on sovittu sopimuksen olevan voimassa siihen asti, kunnes sopimuksen mukaiset velvoitteet on täytetty tai kunnes sopimuksen tarkoittama toiminta päättyy. Tällaisten sopimusten osalta jää käsillä olevan tiedon varassa hieman epäselväksi onko sopimus enää voimassa. Yhteistyösopimusten joukossa on myös toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia. Näissä on yleensä sovittu irtisanomisesta ja noudatettava irtisanomisaika on useimmiten 1 - 12 kuukautta. Kuitenkin joissakin toistaiseksi voimassa olevissa sopimuksissa ei ole sovittu irtisanomisesta lainkaan. Tällaiset sopimukset ovat kuitenkin yhteistyösopimusten joukossa harvinaisia. Sellaiset määräaikaiset sopimukset, jotka on tehty pitkäksi ajaksi, kuten kymmeneksi vuodeksi, sisältävät yleensä myös irtisanomisehdon. Joidenkin sopimusten osalta on epäselvyyttä siitä, miltä osin sopimus on enää voimassa. Näissäkin sopimuksissa on kuitenkin monesti sovittu, että ainakin salassapitoehto jää voimaan sopimuksen päättymisen jälkeenkin.

3.5.2 Sopimusten sisältö ja erityistilanteet

Yhteistyösopimuksissa on tyypillisesti havaittavissa merkittävä luottamus sopijaosapuolten välillä, mikä heijastuu erityisesti sellaisiin ehtoihin, millä varaudutaan toisesta sopijaosapuolesta johtuviin sopimusrikkomuksiin. Näiden ehtojen puuttuminen vaikuttaisi analyysin perusteella olevan varsin yleistä erityisesti julkishallinnollisten organisaatioiden kesken tehdyissä yhteistyösopimuksissa.

Yhteistyösopimuksissa on kiinnitetty huomiota erityistilanteisiin harvoin. Silloinkin kun erityistilanteet on jollain tavalla sopimuksessa huomioitu, on sopimuksessa varauduttu lähes aina ainoastaan ylivoimaiseen esteeseen. Sitä, mitä juuri kyseisessä sopimuksessa pidetään ylivoimaisena esteenä, ei useinkaan ole tarkemmin sopimuksissa määriteltä, vaan on tyydytty yleisluonteiseen viittaukseen.

Läheskään kaikissa yhteistyösopimuksissa ei ole sovittu vahingonkorvauksista tai vastuunrajoituksista. Niissä sopimuksissa, joissa näistä on sovittu, on lähes aina rajattu välilliset vahingot vastuun ulkopuolelle. Monesti yhteistyösopimuksissa on sovittu euromääräisestä maksimista suoritettavalle vahingonkorvaukselle. Tämän suuruus on yleensä 10 000 - 50 000 euroa.

3.5.3 Tietosuoja ja salassapito

Osa sopimuksista sisältää henkilötietojen käsittelyä. Näissä sopimuksissa on jossain määrin sovittu henkilötietojen käsittelystä ja jotkin sopimukset sisältävät viittauksen osapuolten välillä erikseen tehtävään yleiseen tietosuojasopimukseen. Yleisempää kuitenkin on, että sopimuksessa on tietosuojan osalta tyydytty

toteamaan, että sopimusosapuolet sitoutuvat osaltaan noudattamaan lakiin perustuvia salassapitosäännöksiä, kuten esimerkiksi EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki. Joissakin sopimuksissa puolestaan on nimenomaisesti mainittu, ettei kyseisen sopimuksen perusteella käsitellä henkilötietoja.

Yhteistyösopimuksissa, joissa on mukana henkilötietojen käsittelyä kyse vaikuttaisi olevan tyypillisimmin henkilötietojen luovuttamisesta. Käsittelijäsuhteet ovat selvästi harvinaisempia, mistä syystä yhteistyösopimukseen hyvin harvoin liittyy PSHP:n yleinen tietosuojasopimus.

Salassapitoehto sisältyy useaan yhteistyösopimukseen. On jonkin verran sopimuksia, joissa on sovittu salassapidosta liike- ja ammattisalaisuuksien osalta. Tällaisissa sopimuksissa ei kuitenkaan monestikaan ole määriteltä mitä liike- ja ammattisalaisuuksilla tarkoitetaan. Joidenkin sopimusten salassapitoa koskevan ehdon yhteydessä on sen sijaan sovittu, että sopijapuolen tulee merkitä salassa pidettävät asiakirjat luottamuksellisiksi. Joissakin sopimuksissa on erikseen maininta, ettei salassapitovelvoite koske mahdollisia asioita, jotka sopijapuolten tulee lakien tai toimivaltaisen viranomaisen antamien sääntöjen, määräysten tai ohjeiden mukaisesti luovuttaa tai tiedottaa eteenpäin. Edelleen tällaisissa sopimuksissa on todettu, että salassapito ei myöskään koske asioita, jotka ovat yleisesti saatavilla tai tulevat julkisiksi muutoin kuin luottamuksellisen tiedon vastaanottaneen osapuolen toimesta niiden luovuttamisen jälkeen. Monesti sopimukseen sisältyvän salassapitoehdon on sovittu jäävän voimaan myös sopimuksen päättymisen jälkeen. Joissakin sopimuksissa tämän ajan on määriteltä olevan 3 - 5 vuotta luottamuksellisen tiedon luovuttamisesta tai sopimuksen päättymisestä laskettuna, mutta läheskään kaikki sopimukset eivät sisällä tietoa siitä, minkä pituiseksi ajaksi salassapitoehto jää voimaan.

3.6 Tutkimussopimukset

3.6.1 Taustaa

Tutkimussopimukset ovat sisällöltään ja käytännöiltään selvästi muista sairaanhoitopiiriin sopimuksista poikkeava kokonaisuus joka painottaa erityisesti tietosuojaan liittyviä kysymyksiä mutta sisältää myös muussa sairaanhoitopiiriin toiminnassa hyvin harvinaisia immateriaalioikeuksia koskevia ehtoja. Tutkimussopimuksille erityisiä piirteitä ovat myös sopimusten huomattavan suuri määrä ja se, että sopimukset sisältävät monesti yksittäisiä ehtoja, jotka jäävät voimaan varsinaisen tutkimuksen päätyttyä kuten salassapito ja aineiston arkistointivelvoite. Summittaisen arvion mukaan uusia tutkimussopimuksia tehdään sairaanhoitopiirissä vuosittain 700-1000 kappaletta, joskin laadittavien sopimusten määrää on laskenut vaihteittain vuodesta 2019 voimaan tullut laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä, joka on vähentänyt tarvetta sopia henkilötietojen käsittelystä rekisteritutkimusten osalta. Huomioiden arkistointivelvoitteiden tai muiden vastaavien ehtojen osalta vain osin voimassa olevat sopimukset on PSHP:lla osin tai kokonaan voimassa olevia tutkimussopimuksia mahdollisesti jopa yli 10 000 kappaletta. Näistä kuitenkin vain pieni osa koskee selkeästä tutkimustoimintaa, joka on aktiivisessa vaiheessa tai jonka sopimukset muutoin edellyttäisivät erityistä seuraamista. Erityisesti ennen vuotta 2020 laadituista tutkimussopimuksista määrällisesti selvästi yleisimpiä ovat sopimukset, jossa sovitaan pelkästään oikeudesta hyödyntää tutkimuksessa jotain tiettyä lähdeainesta. Lisäksi on syytä huomioda, että samaan tutkimushankkeeseen voi monesti liittyä useampia jopa kymmeniä yksittäisiä sopimuksia, mikä kasvattaa tutkimussopimusten kokonaismäärää.

PSHP:n tutkimussopimusten laatiminen on nykyään keskitetty tutkimuspalveluihin, joka vastaa kootusti kaikkien tutkimussopimusten laatimisesta ja hallinnasta biopankkia ja apteekki- ja kuvantamiskeskusta lukuun ottamatta. Tutkimustoimintaan liittyvä organisaatorakenne on käynyt hiljattain läpi merkittäviä muutoksia, mikä näkyy myös tutkimussopimuksissa ja niihin liittyvissä käytännöissä. Aikaisemmin tutkimustoimintaa oli toteutettu osin erillisen sairaanhoitopiiriin omistaman yhtiön kautta, mistä syystä sopimuskäytännöt ovat jossain määrin eriytyneet muualla sairaanhoitopiirissä noudatetusta. Näitä käytäntöjä on viime vuosina yhtenäistetty mutta edelleen tämä näkyy muun muassa siinä, että vanhoja tutkimussopimuksia ei ole saatavilla PSHP:n Viksu-järjestelmässä.

Tutkimussopimusten suuren määrän ja niiden saatavuuteen liittyvien vaikeuksien takia tässä selvityksessä ei käyty muista sopimustyypeistä poiketen kaikkia tutkimussopimuksia läpi, vaan selvitys keskittyi uusiin

käynnissä olevia tutkimuksia koskeviin sopimuksiin ja vanhoja tutkimussopimuksia tarkasteltiin pistokokein ja haastatteluin tarkoituksena selvittää tutkimussopimukseen liittyneitä käytäntöjä eri vaiheissa.

3.6.2 Tutkimussopimusten sisältö ja käytetyt ehdot

Tutkimussopimusten ehdot ja käytännöt vaihtelevat merkittävästi sen mukaan, onko kyseessä PSHP:n oma tutkimustoiminta vai ulkopuolisen tahon toteuttama tutkimus, jossa PSHP on mukana yhteistyökumppanina. Pääsääntö on, että sopimukset tuottaa tutkimuksesta vastaava taho tyypillisesti omia vakiomuotoisia pohjiaan käyttäen. Jossain määrin PSHP on kuitenkin laatinut sopimuksia ja koordinoinut myös sen tytäryhtiöissä toteutettuja tutkimushankkeita.

Tutkimussopimuksissa on havaittavissa merkittävä muutos Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen voimaantulon jälkeen. Tätä edeltäneissä sopimuksissa on henkilötietojen käsittelystä sovittu varsin suppeasti tai monissa tapauksissa ei lainkaan. Tietosuoja-asetuksen tultua voimaan sopimukseen on lisätty monesti hyvinkin yksityiskohtaiset ehdot henkilötietojen käsittelystä. Monesti tämä on toteutettu erillisiä liitteitä käyttäen. Tämä muutos näkyy konkreettisesti myös sopimusten pituuden lisääntymisenä vanhoista yhden tai kahden sivun mittaisista sopimuksista monesti tietosuojaliitteineen 15-25 sivuisiksi kokonaisuuksiksi. Näiden lisäksi sopimukseen liitetään osaksi monesti vähintään tutkimussuunnitelma mutta monesti mukana on myös muita liitteitä kuten rahoittajan ehtoja tai tutkimusta koskevia lupia tai muita viranomaispäätöksiä kuten esimerkiksi eettisen toimikunnan lausunto tai tutkimusta koskeva tietolupa. Kaikki asiakirjat mukaan lukien tutkimussopimukset ovat huomattavan suuria kokonaisuuksia.

PSHP:n laatimien tutkimussopimusten kohdalla merkittävän osan sopimuksesta muodostaa vakiomuotoinen yleinen tietosuojasopimus tai sen korvaava tietosuojaliite. Tutkimussopimuksissa on hyvin yleistä, että yleisestä lähtökohdasta poiketen onkin käytetty tietosuojaliitettä. Yleiset tietosuojasopimukset on neuvoteltu lähinnä muutamien merkittävimpien sopimuskumppaneiden kanssa.

3.6.3 Havaintoja

Tutkimussopimukseen sisältyy monesti suuri joukko erilaisia liitteitä, jotka kuvaavat tutkimuksen toteutusta kuten esimerkiksi tutkimussuunnitelma ja erilaiset hallinnolliset luvat. Erityisesti pitkäaikaisten tutkimusten kohdalla on kuitenkin tyypillistä, että näihin tehdään useita muutoksia tutkimuksen aikana. Nämä muutokset pitäisi tällöin saattaa myös sopimuksen osaksi, mikä asettaa tutkimussopimusten asiakirjahallinnolle poikkeuksellisen suuria haasteita. Selvityksen perusteella havaittiin, että asiakirjahallinnossa on tältä osin osittain puutteita. Uusien tutkimusten osalta muutoksia koskevat dokumentit ovat olemassa mutta niitä ei ole huomioitu osana sopimusta. Sopimusta ei siis päivitetä esimerkiksi siinä tilanteessa, että tutkimussuunnitelmaa muutetaan. Lisäksi yksittäisen tutkimuksen dokumenttiketjut on kerättävä tapauskohtaisesti käsin, mikä on monesti huomattavan työlästä. Vanhojen tutkimusten osalta tietoja tämän tyyppisistä muutoksista puuttuu huomattavan paljon.

Hyvinvointialueen tulevan toiminnan näkökulmasta tutkimussopimuksissa huomioitavaa on ennen kaikkea se, että tutkimustoiminnan yhteydessä on syntynyt suuri määrä erillisiä henkilötietorekistereitä, joista suureen osaan liittyy ainakin yksi sopimus. PSHP:lla ei ole olemassa ajantasaista listaa näistä rekistereistä, eikä nykyiset järjestelmät mahdollista sopimusten tietojen yhdistämistä ja vertailua rekisteriluetteloon ilman manuaalista työtä.

Uusien tutkimussopimusten mukana on PSHP:n käytänteiden mukaiset ehdot henkilötietojen käsittelystä, mutta vanhoihin sopimuksiin näitä ei ole jälkikäteen liitetty, ellei kyseisiä sopimuksia ole ollut muusta syystä tarve avata jälkikäteen. Tutkimussopimusten joukossa on siis huomattava määrä myös sellaisia sopimuksia, joissa rekisterinpitäjältä puuttuu tietosuoja-asetuksen edellyttämät oikeudellisesti sitovat keinot ohjata

henkilötietojen käsittelijöitä. Henkilötietoja on myös siirretty menneisyydessä kolmansiin maihin muun muassa Yhdysvaltoihin, eikä näihin ole lisätty jälkikäteen tietosuoja-asetuksen viidennen luvun mukaisia suoja-keinoja.

Tutkimussopimusten osalta on lisäksi huomattava, että ne sisältävät muista sairaanhoitopiiriin sopimuksista poikkeavalla tavalla erilaisia oikeudellisia riskejä. Tutkimustoiminta sairaanhoitopiirissä on hyvin kansainvälistä ja tarkoin säädeltyä toimintaa tämä näkyy myös sopimuksissa. Sopimusten sisältöä ohjaa monessa tapauksessa myös sopimuskumppanin kotimaan lainsäädäntö, joka näkyy sopimuslausekkeina, missä osapuolet sitoutuvat ottamaan huomioon usean eri maan lakeja ja lainkohtia kyseistä sopimusta toteuttaessaan. Lisäksi tutkimussopimuksissa on huomattava määrä sopimuksia, joissa sovellettava laki on jokin muu kuin Suomen laki.

Tutkimussopimusten erityispiirteisiin voidaan lukea myös se, että niihin liittyy useasti moninkertaisesti sopimuksesta maksettavan korvauksen ylittäviä taloudellisia riskejä esimerkiksi tilanteissa joissa sopimuskumppani paljastaa salassapidettävää tuotekehitykseen liittyvää tietoa. Tästä syystä vastuunrajoitusehdoilla on näissä sopimuksissa keskeinen rooli. PSHP:n tutkimussopimuksissa oli kaikissa tässä analyysissä tarkastelluissa sopimuksissa jokin vastuuta rajoittava ehto mukana. Yleisimmät käytännöt olivat kokonaisvastuun rajaaminen joko osapuolelle maksettavaan korvaukseen tai korvaukseen kerrottuna kahdella. Joissain yksittäisissä tapauksissa oli käytetty kiinteitä kokonaisvastuun rajaavia summia. Vastuunrajaus koski kuitenkin kaikissa tapauksissa ainoastaan huolimattomuudesta aiheutuneita vahinkoja. Tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aiheutetut vahingot tulevat lähes kaikissa korvattaviksi täysimääräisinä.

4 Yhteenveto Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin sopimuskannasta

Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin sopimuskanta on huomattavan suuri ja muodostaa tutkimussopimusten kokonaisuus mukaan luettuna enemmistön Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyvistä sopimuksista. Mikäli tarkastelun ulkopuolelle jätetään tutkimussopimukset, on Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin sopimusmäärä pienempi kuin muiden vastaavan kokoisten sairaanhoitopiirien. Tämän taustalla on PSHP:n konsernirakenne, joka siirtää huomattavan määrän erityisesti tukipalveluihin liittyvää sopimustoimintaa sairaanhoitopiiriin ulkopuolelle.

Analyysin ensisijaisen tehtävänannon mukaisesti selvitettiin sopimusten siirrettävyyttä Pirkanmaan hyvinvointialueelle. Sopimusten siirrolle ei tässä selvityksessä havaittu suoranaisia esteitä. Uudemmissa sopimuksissa tämä tuleva siirto oli pääsääntöisesti jo huomioitu etukäteen. Siirtoa helpottaa osaltaan myös sairaanhoitopiiriin sopimusten siirtyminen kunnista poiketen yleisseuraantona. Osassa sopimuksissa oli kuitenkin erityisiä ehtoja koskien sopijaosapuolten velvollisuutta tiedottaa tämän tyyppisistä organisaatiomuutoksista. Tyypillisimpiä nämä ehdot olivat tutkimustoimintaa koskevissa sopimuksissa ja erilaisia kehittämis- tai yhteistyöhankkeita koskevissa tai niiden rahoitukseen liittyvissä sopimuksissa.

Toisena selvityksen kohteena oli sopimusten yleinen sisältö erityisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen riskienhallinnan näkökulmasta. Yleisesti sopimuksissa ei havaittu merkittäviä sisällöllisiä puutteita, kohtuuttomia ehtoja tai selvästi yleisestä kauppatastavasta poikkeavia ehtoja tai käytäntöjä.

Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin toimialaan on viimeisen kymmenen vuoden aikana kohdistunut runsaasti merkittäviä muutoksia lainsäädännössä, mikä näkyy myös sopimuskannassa. Keskeisimpinä näistä on tietosuojan voimakkaasti korostunut rooli, joka on edellyttänyt selvästi yksityiskohtaisempaa sopimista. Yleisenä huomiona voidaan todeta, että sairaanhoitopiiriin nykyiset sopimuskäytännöt vastaavat voimassa olevan lainsäädännön asettamia vaatimuksia. Oman haasteensa tuo kuitenkin erityisesti tutkimussopimusten piiriin lukeutuva suuri joukko vanhoja sopimuksia, joiden osalta tietosuoja koskevia ehtoja ei ole päivitetty. Tietosuojan osalta sopimuksellisia riskejä siis havaittiin ja ne selvästi painottuvat sopimuskannan vanhempaan osaan.

Analyysin yhteenvedona voidaan todeta, ettei sairaanhoitopiiriin sopimusten siirtoa koskien havaittu erityisiä toimenpiteitä edellyttäviä seikkoja. Erityisenä huomiona on kuitenkin todettava, että sopimuskannan huomattavan suuren koon ja erityisesti vanhojen sopimusten suuren määrän takia voimaanpanolain 38 §:n mukaisen ilmoituksen lähettäminen kaikille sopimuskumppaneille tulee olemaan runsaasti työtä edellyttävä tehtävä.